Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért

A munkakörülmények közeledése és távolodása Európában: 1990–2005

Vezetői összefoglaló

Bevezetés

2005-ben az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (Eurofound) végrehajtotta az 1990-ben indult Európai munkakörülmény-felmérés (EWCS) negyedik fordulóját. Ebben a 15 éves időszakban az Európai Unióban különféle szinteken jelentős változások mentek végbe. 1990-ben 12 EU-tagállam volt, azóta 15 új ország csatlakozott hozzájuk. Így a 2005-ös EWCS felölelte a 27 EU-tagállamot (EU27), valamint Horvátországot, Törökországot, Norvégiát és Svájcot. Az EU-ban azonban szerkezeti jellegű változások is történtek, melyek az európai gazdaság, a munkaerőpiacok és a munkakörülmények teljes struktúráját érintették.

Így az EWCS tartalma jelentős mértékben átalakult ebben az időszakban; több kérdést tartalmaz, a hagyományosabb ergonómiai kockázatokra történő összpontosításon túl számos olyan kérdéskörre is kiterjed, melyek a munkakörülmények többdimenziós megközelítésére, és általánosabban a munkában eltöltött idő minőségére vonatkoznak. Ennek a jelentésnek a fő célja két kutatási kérdés megválaszolása. Először is – az EWCS-ek különböző fordulóinak vizsgálata révén – arra keres választ, hogy a munkában eltöltött idő minőségére vonatkozóan megfigyelhető-e viszonylagos közeledés vagy távolodás. Másodszor pedig azt mutatja be, hogy ugyanebben az időszakban vannak-e hasonló folyamatok az európai országokban.

Szakpolitikai háttér

Az európai uniós szerkezeti változások bizonyos mértékben tükröződnek az európai és a nemzeti szakpolitikák kialakítása során, mégpedig az európai foglalkoztatási stratégiában és a lisszaboni stratégiában. Több friss tanulmány azonban vegyes képet mutat a munkaminőségről Európában – azt jelezve ezzel, hogy bár megfigyelhető bizonyos javulás (például a munkahelyi balesetek területén), a foglalkoztatás minőségének más dimenziói (mint például a munka intenzitása vagy a képzési lehetőségekhez való hozzáférés) nem igazán javultak. Ezt az értékelést az Európai Bizottság már elvégezte a 2003-as, a foglalkoztatás minőségéről szóló nyomon követési közleményben, és azt a közelmúltban a megújított lisszaboni stratégiáról szóló jelentésben is újra megfogalmazták.

Ezek a tanulmányok különféle adatállományokon és mutatószámokon alapulnak, és tisztán elméleti vagy szakpolitikai szempontból praktikusabb megközelítést alkalmaznak, mint például a 2001 decemberében az Európai Tanács laekeni ülésen elfogadott koncepcionális keret és mutatószámok. A foglalkoztatás minőségének területén az európai keret egyik jelentős problémája a munkakörülményekre vonatkozó mutatószám hiánya. Ez a jelentés a foglalkoztatás minőségének szempontjából tekinti át a munkakörülmények trendjeit az elmúlt 15 évben végrehajtott különféle EWCS-fordulók alapján.

Fő megállapítások

A munka, illetve a foglalkoztatás minőségére vonatkozó kutatás négy fő összetevőt emel ki: karrier és foglalkoztatás, egészség és jólét, a készségek fejlesztése és a munka és a magánélet egyensúlya. Minden egyes összetevő résztémákat tartalmaz, melyek együtt felölelik az EWCS-kérdőívek által lefedett összes kérdéskört és az európai munkaügy és szociálpolitika teljes területét. A foglalkoztatás minőségének lehető legszélesebb értelemben vett értékelése érdekében vizsgálva e területeket – valamint általában a szakmai elégedettséget – a felmérés eredményei viszonylagos távolodást mutatnak Európában a 12 új tagállam (NMS) 2004-es és 2007-es csatlakozásával. Ezek az országok eddig átlagosan gyengébb teljesítményt mutattak fel a

foglalkoztatás minőségét illetően, de az eredmények azt is megerősítik, hogy csökken a szakadék.

Úgy tűnik, hogy a régi tagállamoknál (EU15) a közeledési folyamat nem az optimális vagy jobb eredmények felé tart, hanem inkább az átlag felé, mivel az angolszász országoknak a foglalkoztatás minőségét illető jobb teljesítményét a skandináv országok gyengébb produkciója rontja le. Eközben a kontinentális és a déli országok teljesítménye viszonylag állandó.

Az országcsoportokon és az országokon belüli sokféleséget fokozhatják a különféle közpolitikák, valamint a sokféle gazdasági szakosodás is. A szolgáltatási szektor fejlődése – az ipari és a mezőgazdasági tevékenységek visszaesésével kísérve – különböző módokon hatott az egyes országokra, és ez részben megmagyarázhatja az országok és országcsoportok közötti eltéréseket.

A jelentésben bemutatott nemzeti eredmények azt mutatják, hogy az egyes csoportokon belül nagy a változatosság. Finnország egyre inkább eltér a többi skandináv országtól, de Dánia és Svédország között is markánsabbak a különbségek mostanában, mint 10 vagy 15 évvel ezelőtt. A kontinentális csoportban Hollandia – és kisebb mértékben Ausztria – távolodik a csoport többi országától. A déli csoportban Spanyolország távolabb áll Olaszországtól, mint korábban, és Portugália, de különösen Görögország eltérése észlelhető jobban a csoport többi országától, mint az 1990-es években.

Nemzeti szinten a foglalkoztatás minőségének negatív mintái – úgymint az egészségügyi veszélyeknek, hétvégi és éjszakai munkának való kitettség – csaknem mindenhol csökkennek. A munkavállalók jogai kiszélesedtek a kockázatokról szóló konzultáció és információk tekintetében. Más negatív foglalkoztatás-minőségi minták azonban – mint a kedvezőtlen tanulási és gyenge képzési lehetőségekkel rendelkező munkák, többműszakos vagy változó munkaidő-beosztás, nagyobb munkaintenzitás, egészségügyi okokkal összefüggő hiányzás – csaknem minden országban növekedést mutatnak.

A munkahelyi képzési lehetőségek hiánya különösen aggályos. Az európai közbeszédben és szakpolitikákban az élethosszig tartó tanulásra fektetett hangsúly, valamint az oktatás és az élethosszig tartó tanulás koordinációja különleges, nyitott módszerének ellenére komoly fejlődésre van szükség a 2000-ben Lisszabonban kitűzött célok megvalósítása érdekében.

Szakpolitikai mutatók

- A képzés és az élethosszig tartó tanulás tekintetében nagyobb erőfeszítésekre van szükség ahhoz, hogy a munkakörülményekben általános javulás következzen be minden országban.
- Az EU 27 tagállamában nagyobb figyelmet kell fordítani az olyan egyéb kockázati tényezőkre és munkához kapcsolódó eredményekre, mint a munkaintenzitás és a növekvő hiányzási arányok.
- Az új tagállamokban a gazdasági és a társadalmi fejlődésről szóló részletes információk még mindig nem egységesek vagy nem teljes körűek, és ezen a téren további kutatásra van szükség.
- Mivel az EU-nak 27 tagállama van, nem könnyű országonként elemezni a trendeket, és így a klaszterekbe sorolás (a tagállamok hasonló tulajdonságok alapján történő csoportosítása) lehet a célszerű megoldás. A klaszterekbe sorolás azonban elfedheti a belső sokféleséget, és túlmagyarázáshoz vezethet. Ezért fontos, hogy egyidejűleg készüljön egy országonkénti elemzés, mivel a meglévő klasztereken belül egyre nagyobb a sokféleség.

További kutatás

- Az Eurofound – küldetése és erőforrásai, mint például felmérések, megfigyelőközpontok és másodlagos kutatások finanszírozása, ismeretében – fontos szerepet játszhat a szinergiák elősegítésében, valamint a klaszterekbe sorolást elvégző transzverzális munkacsoport létrehozásában.
- A nemzeti minták mennyiségének növelése segíthet az EWCS következő fordulójának jobbá tételében, például lehetővé téve egy mélyebb ágazati és regionális szintű elemzést.
- Az EWCS nemzeti mintáinak javítása előfeltétele annak, hogy az EWCS-t jobban fel lehessen használni szakpolitikák nyomon követésére, mivel ez a felmérés a nemzeti teljesítmény nem túl szigorú teljesítményértékelésén alapul.

További információ

A munkakörülmények közeledése és távolodása Európában: 1990–2005 című jelentés megtekinthető a http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef08104.htm címen. Az európai felmérés a munkakörülményekről adatai, jelentései és másodlagos elemzése megtekinthető az Európai Munkakörülmények Megfigyelőközpontjának weboldalán: http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/.

Sara Riso, tájékoztatási összekötő tisztviselő
sri@eurofound.europa.eu